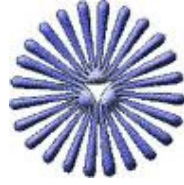

تقديم به

پدر و مادر عزیزم که وجودشان برایم همه عشق است و وجودم برایشان همه رنج.

دانشگاه پیام نور

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم تربیتی (برنامه ریزی درسی)

دانشکده علوم انسانی

گروه علمی علوم تربیتی

عنوان پایان نامه : رابطه ی بین استرس شغلی و کارایی مدیران مدارس شهرستان اندیمشک از

دیدگاه معلمان در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹

استاد راهنما : دکتر محمود هرمزی

استاد مشاور : دکتر حمید ملکی

نگارش : مسلم عاقل میرضایی

شهریورماه ۱۳۸۹

توانشان رفت تا به توانایی رسم ومویشان گرد سپیدی گرفت تا رویم سپید بماند.

و همسر مهربانم که هسفر زندگییم است.

وگل زندگی ام فاطمه.

سپاسگزاری

منت خدای را، عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت. هر نفسی که فرود می رود ممد حیات است و چون بر می آید مفرح ذات. پس در هر نفسی دو نعمت است و هر نعمتی را شکری واجب (سعدی).

هیچ تحقیقی جامه ی عمل نمی پوشاند مگر آنکه دست هایی صادقانه دست محقق را بگیرند و او را در مسیر پرفراز و نشیب تحقیق که تنها امیدش کاری مقبول و شایسته می باشد کمک کنند.

جا دارد در اول کار از زحمات اساتید ارجمند و گران مایه، جناب آقای دکتر محمود هرمزی استاد راهنما و دکتر حمید ملکی استاد مشاور که در لحظه لحظه این تحقیق یاور و مشاور بنده بوده اند کمال تشکر را بنمایم. و از خداوند برایشان توفیق و سلامتی روز افزون مسئلت دارم.

همچنین از زحمات دوستان عزیزم جناب آقای غلامرضا الهام، رحیم شیرزاد، فتحعلی میرعالی و نورا... میرچناری که در انجام این اثر از نظرات و حمایت های این بزرگواران بهره مند بوده ام کمال تشکر و قدردانی را دارم.

و در نهایت سپاسگزارم از:

برادران عزیزم.

خانواده صمیمی و مهربان همسرم.

و محبت بی پایان کسانی که مرا تا پایان کار همراهی کرده اند.

چکیده

استرس شغلی، شرایط ناشی از تأثیر و تأثر افراد با مشاغل آنان است. و کارایی، درست انجام دادن کارهاست. در این پژوهش رابطه ی استرس شغلی با کارایی مدیران مدارس شهرستان اندیمشک از دیدگاه معلمان در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به هدف پژوهش از روش تحقیق توصیفی (همبستگی) استفاده شد. آزمودنی ها در این پژوهش کلیه مدیران مدارس (۴۳ نفر مرد و ۳۷ نفر زن) و ۳۲۰ نفر از معلمان بودند که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان برای ارزیابی کار مدیران انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری متغیرها در این پژوهش، پرسشنامه های ۳۵ سؤالی استرس شغلی مدیران مدارس جمشید نژاد (۱۳۸۳). و پرسشنامه ۶۱ سؤالی مهارت های حرفه ای مدیران مدارس قائمی (۱۳۸۴) بودند. ضرایب پایایی محاسبه شده پرسشنامه های فوق قابل قبول بود. تجزیه و تحلیل با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تی و تحلیل واریانس یکطرفه نشان داد که: (۱) بین استرس شغلی و کارایی مدیران مدارس از دیدگاه معلمان رابطه ی معنادار منفی وجود دارد. (۲) استرس شغلی در مدیران با تحصیلات پایین بیشتر از مدیران با تحصیلات بالا نبود. (۳) استرس شغلی در مدیران کم سابقه بیشتر از مدیران با سابقه بود. (۴) استرس شغلی در مدیران با تحصیلات غیر مرتبط با مدیریت بیشتر از مدیران با تحصیلات مرتبط نبود. (۵) استرس شغلی در مدیران زن بیشتر از مدیران مرد بود. (۶) از دیدگاه معلمان کارایی مدیران زن بیشتر از مدیران مرد نبود. (۷) از دیدگاه معلمان کارایی مدیران با تحصیلات مرتبط با مدیریت بیشتر از مدیران با تحصیلات غیر مرتبط با مدیریت نبود. (۸) از دیدگاه معلمان کارایی مدیران با تحصیلات بالا بیشتر از مدیران با تحصیلات پایین نبود. (۹) از دیدگاه معلمان کارایی مدیران با سابقه بیشتر از مدیران کم سابقه بود. (۱۰) استرس شغلی مدیران در مقاطع مختلف تحصیلی یکسان است. (۱۱) از دیدگاه معلمان کارایی مدیران مقاطع مختلف تحصیلی یکسان است.

کلید واژه ها: استرس شغلی، کارایی، مدیران مدارس، معلمان و مقاطع تحصیلی.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	چکیده
فصل اول : موضوع پژوهش	
۲-۱	مقدمه
۳-۱	بیان مسأله
۵-۱	اهمیت و ضرورت پژوهش
۷-۱	اهداف پژوهش
۸-۱	فرضیه و سؤالات پژوهش
۹-۱	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها
فصل دوم : چهارچوب نظری و پیشینه	
۱۲-۲	مفاهیم نظری متغیرها
۱۲-۲	تعاریف استرس شغلی
۱۳-۲	تاریخچه استرس
۱۴-۲	نظریه های استرس
۱۴-۲	استرس به عنوان پاسخ درونی
۱۶-۲	عوامل محیطی استرس
۱۷-۲	استرس به عنوان کنش متقابل
۱۸-۲	اصول واکنشهای استرسی
۲۰-۲	تأثیر استرس بر عملکرد سازمانی
۲۲-۲	عوامل بوجود آورنده استرس در مدیران
۲۲-۲	عوامل فردی
۲۸-۲	عوامل سازمانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۹	۲-۷-۳ عوامل محیطی
۳۰	۲-۸ تعاریف کارایی
۳۱	۲-۹ کارایی و اثربخشی
۳۴	۲-۱۰ نظریه های مربوط به کارایی مدیران
۳۴	۲-۱۰-۱ نظریه مدیریت علمی
۳۶	۲-۱۰-۲ نظریه فرآیند مدیریت
۳۸	۲-۱۰-۳ نظریه بوروکراسی
۳۹	۲-۱۰-۴ نظریه روابط انسانی
۴۱	۲-۱۱ عوامل مؤثر بر کارایی انسان
۴۳	۲-۱۲ مدیر کارآمد
۴۵	۲-۱۳ پیشینه تجربی تحقیق
۴۵	۲-۱۳-۱ پژوهشهای انجام شده در ایران
۵۱	۲-۱۳-۲ پژوهشهای انجام شده در خارج از کشور
۵۴	۲-۱۴ جمع بندی پیشینه و مبانی نظری

فصل سوم : روش پژوهش

۵۸	۳-۱-۱ جامعه نمونه، نمونه و روش نمونه گیری
۵۹	۳-۲ ابزار اندازه گیری
۵۹	۳-۲-۱ پرسشنامه سنجش استرس شغلی مدیران
۶۰	۳-۲-۲ پرسشنامه سنجش کارایی مدیران از دیدگاه معلمان
۶۱	۳-۳ طرح پژوهش
۶۱	۳-۴ روش اجراء

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۶۲	۳-۵ روش های آماری.....
فصل چهارم : یافته های پژوهشی	
۶۴	۴-۱ یافته های توصیفی
۷۰	۴-۲ یافته های مربوط به فرضیه و سؤالات پژوهش.....
فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری	
۷۷	۵-۱ تعیین یافته های مربوط به فرضیه و سؤالات پژوهش.....
۸۶	۵-۲ خلاصه پژوهش
۸۷	۵-۳ محدودیت های پژوهش
۸۸	۵-۴ پیشنهادات
۸۸	۵-۴-۱ پیشنهادات کاربردی بر خاسته از نتایج پژوهش.....
۸۹	۵-۴-۲ پیشنهادات پژوهشی برای آیندگان.....
۹۰	منابع فارسی
۹۶	منابع انگلیسی.....
۹۸	پیوست ها
۱۰۷	چکیده انگلیسی.....

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۶۴	جدول ۱-۴: جنسیت مدیران
۶۴	جدول ۲-۴: نوع آموزشگاه از نظر روزانه یا بزرگسالان.....
۶۵	جدول ۳-۴: نوع آموزشگاه از نظر مقطع تحصیلی
۶۵	جدول ۴-۴: مدرک تحصیلی مدیران
۶۶	جدول ۵-۴: رشته تحصیلی مدیران
۶۶	جدول ۶-۴: وضعیت تأهل مدیران.....
۶۷	جدول ۷-۴: سن مدیران.....
۶۷	جدول ۸-۴: سابقه مدیریت
۶۸	جدول ۹-۴: جنسیت معلمان
۶۸	جدول ۱۰-۴: سن معلمان
۶۹	جدول ۱۱-۴: سابقه خدمت مدیران.....
۶۹	جدول ۱۲-۴: مدرک تحصیلی معلمان
۷۰	جدول ۱۳-۴: آمار توصیفی متغیرها.....
۷۰	جدول ۱۴-۴: نتیجه فرضیه پژوهش: رابطه استرس شغلی با کارایی مدیران
۷۱	جدول ۱۵-۴: نتیجه سؤال (۱) پژوهش: مقایسه استرس شغلی در مدیران باتحصيلات پایین و بالا
۷۱	جدول ۱۶-۴: نتیجه سؤال (۲) پژوهش: مقایسه استرس شغلی در مدیران کم سابقه و با سابقه.....
۷۲	جدول ۱۷-۴: نتیجه سؤال (۳) پژوهش: مقایسه استرس شغلی مدیران باتحصيلات غیر مرتبط و مرتبط با مدیریت
۷۲	جدول ۱۸-۴: نتیجه سؤال (۴) پژوهش: مقایسه استرس شغلی در مدیران زن و مرد.....
۷۳	جدول ۱۹-۴: نتیجه سؤال (۵) پژوهش: مقایسه کارایی مدیران زن و مرد از دیدگاه معلمان.....
۷۳	جدول ۲۰-۴: نتیجه سؤال (۶) پژوهش: مقایسه کارایی مدیران کم سابقه و باسابقه از دیدگاه معلمان.....

فهرست جداول

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
جدول ۲۱-۴: نتیجه سؤال (۷) پژوهش: مقایسه کارایی مدیران با تحصیلات بالا و پایین از دیدگاه معلمان	۷۳
جدول ۲۲-۴: نتیجه سؤال (۸) پژوهش: مقایسه کارایی مدیران با تحصیلات مرتبط و غیر مرتبط با مدیریت از دیدگاه معلمان	۷۴
جدول ۲۳-۴: نتیجه سؤال (۹) پژوهش: استرس شغلی در مدیران مقاطع تحصیلی مختلف	۷۴
جدول ۲۴-۴: نتیجه سؤال (۱۰) پژوهش: مقایسه کارایی مدیران زن و مرد مقاطع مختلف تحصیلی از دیدگاه معلمان	۷۵

فصل اول

موضوع پژوهش

مقدمه

بیان مسأله

اهمیت و ضرورت پژوهش

اهداف پژوهش

فرضیه و سؤالات پژوهش

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

مقدمه

یکی از معضلات اساسی که در طی چند دهه ی اخیر و با روی آوردن تدریجی جوامع به سمت زندگی به سبک مدرن گریبان گیر جوامع بشری شده است پدیده ی استرس^۱ می باشد. با صنعتی شدن جهان این پدیده اهمیت ویژه ای یافته و به طور گسترده و فزاینده ای سلامتی شاغلین را تحت تأثیر قرار می دهد. استرس شغلی در بین عوامل روانی از اهمیت ویژه ای برخوردار است بطوریکه در سال ۱۹۹۲ سازمان ملل متحد استرس شغلی را بیماری قرن بیستم دانست و چندی بعد سازمان بهداشت جهانی آن را مشکل همه گیر در جهان اعلام نمود (عقیلی نژاد و همکاران، ۱۳۸۶).

با کمال تأسف، عوامل فشارزا، آن گونه در جوامع فراگیر شده اند که به مجرد رهایی از یکی از آن ها عوامل دیگر جلوه گر می شوند. گسترش این عوامل در محیط خانه، کار و اجتماع به حدی است که گاهی اوقات توان تفکر و برنامه ریزی از انسان سلب شده است و هفته ها، ماه ها و گاهی سال ها فکر و ذهن و جسم انسان را از کار می اندازد (رضائیان، ۱۳۷۸).

با رشد و پیشرفت انسان غارنشین نقش فشارها^۲ به گونه ای پدیدار شد. در آن هنگام انسان درد و رنج یک جانبه مبارزه با طبیعت را احساس نمی کرد، بلکه فشارهای وی به صورت ظاهر آرامتر، لیکن باطن ناراحت کننده به خود گرفت و انسان نخستین با پرداختن به کشاورزی و اصل مالکیت زمین به رقابت بهتر با دیگران پرداخت. چنین سیر تحولی بدین جا ختم نشد، بلکه با رشد و افزایش زمینه ها و بروز قابلیت ها به پیدایی صنعت انجامید. و اینجا دقیقاً نقطه ای بود که رقابت و تعارض برای کسب سرمایه ی بیشتر تنها کلام زندگی انسان بود. این پیشرفت ها هرچند باعث رفاه مادی گروهی از انسان ها شد، ولی در اکثریت مردم باعث بروز فشارهای روانی در حالات مختلف شد.

در زندگی روزمره ی ما، فشارهای عصبی به طور فراوان مشاهده می گردد، شاید به راستی دوران ما عصر استرس و فشار عصبی است، دوره ای که در آن انسان بیش از هر زمانی در معرض عوامل بوجود آورنده ی استرس قرار گرفته و مسائل و مشکلات بی شماری از هر طرف او را احاطه کرده است.

1- Stress

۲- واژه ی استرس مترادف های بسیاری دارد. بعضی آن را فشار روانی و فشار عصبی، بعضی تنش و تنیدگی نامیده اند. لذا در این پژوهش اگر این اصطلاحات به کار رفته اند منظور استرس است.

واقعیت های موجود در بحث آسیب شناسی روانی و بهداشت روانی کار نشان می دهد که میزان قابل توجهی از علل و موجبات بیماری های روانی و کسالت های ناشی از خستگی کار و استرس شغلی اثرات فراوانی بر عملکرد و فعالیت سازمان می گذارد. مدیران و کارکنان تحت استرس شغلی، دچار حالات روانی خاصی می شوند و دست به رفتارها و اعمالی می زنند که مستقیماً در بازدهی سازمان منعکس می گردد. استرس شغلی دارای آثار جسمانی و روانی می باشد و از این طریق به سازمان لطمات شدیدی وارد می سازد. استرس های حاد نیروی مدیران را ضایع می کند و هدف سازمان را دستخوش تزلزل می کند.

افرادی که در سازمان دچار استرس می گردند توان مقابله با آن را از کف می دهند و از جهات جسمانی، روانی و رفتاری دچار آسیب می شوند و بدین ترتیب است که استرس در سازمان همچون آفتی توان نیروها را تحلیل می برد، تلاشها و فعالیت ها را عقیم می سازد (الوانی، ۱۳۸۳).

مدیران آموزشی بعنوان رهبران سازمان های آموزشی، مسئولیت های زیادی بر دوش دارند. آن ها باید با معلمان، دانش آموزان، اولیاء، کارکنان و مقامات اداری و منطقه ای روبرو شوند و به خواسته های آنان پاسخ های لازم را بدهند. در عین حال با کمبود منابع و امکانات، رقابت ها، فشارهای سازمانی و غیره را نیز تحمل نمایند. ترکیب این موارد و کار طولانی روزمره، آن ها را تحت فشار قرار داده، چنانچه قادر به شناخت استرس شغلی خود و روش های مقابله با آن نباشند، دچار ناراحتی های روانی و جسمی می گردند. که در نهایت بر کارایی آنان تأثیر می گذارد.

به توجه به اهمیت موضوع و بررسی های عملی در این زمینه، پژوهش درباره ی رابطه ی استرس شغلی با کارایی مدیران مدارس در سطح کشور محدود بوده و به عنوان یک موضوع تحقیقاتی کمتر به آن پرداخته شده است. لذا به منظور رفع این خلأ و نقصان رابطه ی «استرس شغلی» با «کارایی مدیران مدارس» مدیران مدارس شهرستان اندیمشک از دیدگاه معلمان به عنوان موضوع تحقیق انتخاب شده است. به امید اینکه گام مثبتی در جهت کاهش استرس شغلی مدیران و افزایش کارایی آن ها برداشته شود.

بیان مسأله

انسان کلیدی ترین و مهم ترین عنصر سازمانی محسوب می شود و در بیشتر نظریه های جدید سازمان و مدیریت به چنین عنصر حساسی اشاره شده است. در محیط کاری، مدیران به عنوان یکی از مهم ترین عناصر سازمان محسوب می شوند. اگر قرار است مدیران و کارکنان سازمانها، فعالیت های

سازمان را جهت نیل، به اهداف آن هماهنگ نموده و برنامه ریزی، سازماندهی و سایر وظایف خود را بدرستی انجام دهند نیازمند فضای توأم با آرامش و عاری از هرگونه تنش و فشار روانی هستند. استرس در زندگی روزمره به وفور دیده می شود و همه ی افراد به دفعات تحت تأثیر فشار عصبی قرار گرفته و آن را تجربه می کنند. بروز استرس پیامدهایی همچون عدم ارضای نیازها، احساس ناکامی، افسردگی و اضطراب، غیبت از کار، عدم رضایت شغلی، کاهش کارایی و عملکرد را بدنبال دارد (شاه حسینی، ۱۳۷۷).

بسیاری از افراد استرس را عامل مخرب و بازدارنده می دانند ولی باید گفت: استرس همیشه منفی نیست و باید از آن اجتناب کرد. در موارد زیادی استرس خوشایند و مفید خواهد بود؛ مثلاً ورزش، عامل استرس زای خوشایند و مفیدی است، زیرا اثر بخشی دستگاه عروقی و قلبی را افزایش می دهد. استرس ناخوشایند مثل بیماری های دراز مدت. می توان گفت که ارگانسیم همیشه در حال استرس است، خواه این استرس خوشایند باشد یا ناخوشایند، نبود استرس زمانی است که انسان زیر خروارها خاک خوابیده باشد، بنابراین وجود استرس برای بقاء ضرورت دارد (گنجی، ۱۳۸۴).

استرس در میان مدیران آثار زیان باری بر تندرستی و کارایی و عملکرد آن ها می گذارد. البته وجود استرس تا حدودی کارایی را افزایش می دهد و برای انجام کار به طریق مطلوب میزانی از استرس مورد نیاز است. اگر استرس کمتر از این میزان باشد، نتیجه ی کار کاهش می یابد، اگر بیش از حد باشد، به کاهش عملکرد مطلوب منجر می شود. از سوی دیگر استرس، حتی به میزان کلی برای مدت طولانی وجود داشته باشد، آثار مخربی بر عملکرد افراد داشته باشد و موجب تضعیف آنها می گردد (شاه حسینی، ۱۳۷۵).

استرس به همان اندازه، جزئی از حیات یک مدیر است که شادی، عشق، درد یا هر احساس دیگر بخشی از حیات روانی او را تشکیل می دهد. و موجباتی را فراهم می آورد که یک مدیر فعالیت های خود را به طور مطلوب یا نامطلوب انجام دهد. انجام مطلوب یا نامطلوب فعالیت های مدیر می تواند سبب ارتقاء یا افت و تنزل کارایی مدیر شود.

مدیریت از جمله حرفه هایی است که بیش از مشاغل دیگر در معرض استرس قرار دارد. در سازمان های انسانی بویژه مدارس به دلیل ماهیت و پیچیدگی رفتارها، انتظارات، نگرش ها و خلقیات از اهمیت خاصی برخوردار است. در این گونه سازمان ها مدیر باید همزمان پاسخگوی انتظارات و نیازهای همکاران، دانش آموزان، اولیاء و مسئولان آموزش و پرورش و جامعه باشد، اهداف مدرسه را با اهداف این گروه ها هماهنگ نماید و موجبات تعادل و سطح قابل قبول از رضایت را در این گروه

ها فراهم نماید. همه ی این فعالیتها و فعالیتهای پیچیده ی برنامه ریزی، هماهنگی، تصمیم گیری، کنترل، نظارت و ارزشیابی می توانند در بیشتر موارد برای مدیران استرس شغلی ایجاد نماید. مدیرانی که در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ در مدارس شهرستان اندیمشک فعالیت می کنند مانند مدیران سایر مدارس کشور با محدودیت هایی از قبیل: فقدان بودجه ی کافی، توقعات و انتظارات زیاد ارباب رجوع، کمبود حقوق و دستمزد خود و سایر کارکنان و... روبرو هستند. این عوامل کم و بیش در مدیران استرس ایجاد می نماید که در نهایت بر میزان کارایی آن ها اثر می گذارد.

بررسی پژوهش های انجام شده توسط محقق تا آنجا که میسر بود، مشخص کرد که تاکنون پژوهشی در خصوص رابطه ی استرس شغلی با کارایی مدیران از دیدگاه معلمان و مقایسه استرس شغلی و کارایی مدیران با در نظر گرفتن متغیرهای جمعیت شناختی (جنس، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی و سابقه ی مدیریت) در حوزه ی آموزش و پرورش شهرستان اندیمشک صورت نگرفته است. لذا در همین راستا چگونگی رابطه ی «استرس شغلی» و «کارایی مدیران مدارس» شهرستان اندیمشک از دیدگاه معلمان به عنوان مسأله پژوهشی برای طرح حاضر تبدیل شده است. پرسش اصلی در این پژوهش این است که: آیا بین استرس شغلی و کارایی مدیران مدارس شهرستان اندیمشک از دیدگاه معلمان رابطه وجود دارد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

در این پژوهش به رابطه ی بین استرس شغلی با کارایی مدیران مدارس از دیدگاه معلمان پرداخته می شود. استرس شغلی به نحوی از انحاء در تمام سازمانها وجود دارد و مدیران را از آن گریزی نبوده؛ و برهم زننده ی بهداشت روانی است.

در شرایط فعلی یکی از مشکلات مدیران سازمانها استرس شغلی می باشد که تا حدودی بازدهی و بهره وری را کاهش داده و سبب مشکلات رفتاری و تعارض می شود. بسیاری از مدیران سازمانها به دلیل استرس شغلی که از ناحیه ی محیط کار و مسئولیت های گوناگون و تصمیم گیری متحمل می شوند، توان خویش را از دست داده و کارایی آن ها به حداقل می رسد.

پژوهش های انجام شده، مؤید آن است که استرس ناشی از محیط کار با عملکرد نیروی انسانی رابطه دارد (حیدری گرجی، ۱۳۷۷؛ مشتاقی، ۱۳۷۷). همچنین مشخص شده است که عوامل ناشی از وظایف سازمانی، مشکلات زندگی خصوصی، انتظارات متفاوت کارکنان و دانش آموزان، روابط

نامناسب مدیران با کارکنان، روابط نامناسب مدیران با کارکنان مدرسه، ویژگی های شخصی مدیران مدارس، در مدیران استرس شغلی ایجاد می کند (الوانی، ۱۳۷۸؛ حاجی بابایی، ۱۳۷۹؛ گیتس^۱، ۲۰۰۲).

پژوهش هایی که در چند دهه ی اخیر انجام شده نشان می دهد استرس شغلی همواره در سازمان رو به رشد بوده است. امروزه اکثر مدیران از عدم بهداشت روانی کارکنان خود در آن حد که مربوط به استرس می باشد نگران هستند، اگرچه عده ای از پژوهش ها به شرایط خاص جوامع و سازمانهای صنعتی مانند تراکم تکنولوژی، ماشینی شدن زندگی و شرایط فیزیکی کارمانند صدا و غیره به عنوان عامل استرس شغلی توجه کرده اند، اما در سالهای اخیر محققان زیادی متوجه جنبه های مدیریتی و سازمانی مشارکت، مسئولیت پذیری، سازماندهی ارتباطات و نظایر استرس شغلی شده اند. بیماری های مربوط به استرس به طور گسترده ای بین همه ی مردم جوامع شایع است. امروزه بسیاری از مردم در نتیجه ی استرس در قیاس با زمانهای دیگر ناتوان شده اند. بررسی های انجام شده در کشور آمریکا توسط یک شرکت بیمه ی عمر نشان می دهد که ۴۶ درصد از استخدام شدگان فکر می کنند که شغل شان استرس فراوانی در بردارد. نسبت ناتوانی های مربوط به استرس از ۶ درصد ۱۹۸۲ به ۱۳ درصد ۱۹۹۱ افزایش یافته است. از هر سه نفر آمریکایی یک نفر به دلیل استرس، شغل خود را رها کرده است و ۷۲ درصد از افراد مورد بررسی بیان کرده اند که استرس در محیط کار سبب کاهش بهره وری شده و به طور جدی سلامت روحی و جسمانی آنها را تهدید کرده است (کوئیک و همکاران^۲، ۱۹۹۲، به نقل از مهداد، ۱۳۸۴).

از زاویه ی دیگر استرس شغلی به همه ی جنبه های موجود و عوامل انسانی تأثیر می گذارد. به عبارت دیگر استرس شغلی جسم، روان و تن کارکنان خود را تحت تأثیر قرار می دهد و ممکن است فرد دچار حمله ی قلبی، شوک، فشارخون، سردرد های میگرنی، زخم معده، کم غذایی، در عضلات فشردگی، عقده های حقارت، مکانیزم دفاعی، احساس بی ارزشی، بی احترامی، مشکل در تصمیم گیری، فرسودگی، فراموشی، اشکال در مهارتها و نظایر آن شود.

استرس شغلی از مباحث مهم و حساس سازمانی است که مدیران و همه ی کارکنان و همه ی آن ها که به نحوی تحت تأثیر قرار می گیرند باید مورد بررسی قرار گیرد. از آنجا که مدیریت در هر سازمانی نقش اساسی و مهمی ایفا می کند، در نظام آموزش و پرورش که تلاش برای آماده کردن انسان ها برای اداره ی جامعه ی آینده است، مدیریت وظیفه ی سنگین تری دارد. با توجه به نقش

1- Gates
2- Quick

مهم مدیران در سازمان ها به خصوص سازمان مهم و انسانی مدرسه پی بردن به رابطه ی استرس شغلی با کارایی مدیران مدارس به دلیل نقش مهم آموزش و پرورش به خصوص مدیران آموزشی، در حصول اهداف تعلیم و تربیت و گستره ی وسیع معلمان و کارکنان از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

عدم توجه به استرس شغلی در مدیران مدارس می تواند، تغییرات جسمی و روانی ایجاد نماید. و بر نگرش، عملکرد و کارایی نیروی انسانی موجود در مدرسه اثر گذاشته و خسارت جبران ناپذیری را به سازمان تحمیل نماید.

در وضعیت کنونی، بویژه در نظام آموزش و پرورش که انجام پژوهش جایگاه خاصی پیدا کرده است، ضرورت انجام چنین پژوهشی در اداره آموزش و پرورش شهرستان اندیمشک به دلایل زیر ضروری است:

افزایش فهم و دانش مدیران درباره ی استرس شغلی، کاهش اثرات مخرب فیزیولوژیکی، روانی و شناختی ناشی از استرس شغلی در مدیران مدارس، کمک به بهبودی کارایی مدیران مدارس، بالا بردن توان انطباق مدیران مدارس با ارائه ی دانش و آگاهی، ایجاد آرامش در مدیران مدارس و دیگر کارکنان و تقویت آن ها و در نهایت کمک به بهبود کارایی و اثر بخشی مدیران مدارس.

و در ضمن نتایج بدست آمده از این پژوهش می تواند در سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان و نهادهای آموزشی دیگر مورد استفاده واقع شود.

اهداف پژوهش

هدف های تحقیق حاضر به دو دسته تقسیم می شوند: - اهداف بنیادی - اهداف کاربردی
الف) اهداف بنیادی: چگونگی ارتباط استرس شغلی با کارایی مدیران مدارس از دیدگاه معلمان

ب) اهداف کاربردی

- ۱- توجه به تأمین بهداشت روانی مدیران مدارس
- ۲- کشف رابطه میان استرس شغلی مدیران با کارایی مدیران مدارس از دیدگاه معلمان
- ۳- استفاده از نتایج تحقیق در جهت تدوین برنامه های آموزشی برای افزایش کارایی در مدیران مدارس شهرستان اندیمشک

۴- کمک به بهبود کارایی مدیران مدارس

۵- پی بردن به تفاوت کارایی در مدیران کم سابقه و با سابقه از دیدگاه معلمان

۶- پی بردن به تفاوت کارایی در مدیران با تحصیلات مرتبط و غیر مرتبط از دیدگاه

معلمان

۷- پی بردن به تفاوت کارایی در مدیران با تحصیلات بالا و پایین از دیدگاه معلمان

۸- پی بردن به تفاوت کارایی مدیران مرد و زن مدارس از دیدگاه معلمان

۹- پی بردن به تفاوت استرس شغلی در مدیران با سابقه و کم سابقه

۱۰- پی بردن به تفاوت استرس شغلی در مدیران با تحصیلات بالا و پایین

۱۱- پی بردن به تفاوت استرس شغلی مدیران مدارس در مقاطع مختلف تحصیلی

۱۲- پی بردن به تفاوت استرس شغلی در مدیران دارای تحصیلات غیر مرتبط با

مدیریت و مرتبط با مدیریت

فرضیه و سؤالات پژوهش

فرضیه پژوهش: بین «استرس شغلی» و «کارایی مدیران مدارس» شهرستان اندیمشک از دیدگاه معلمان رابطه وجود دارد.

سؤال ۱- آیا استرس شغلی در مدیران با تحصیلات پایین بیشتر از مدیران با تحصیلات بالا است؟

سؤال ۲- آیا استرس شغلی در مدیران کم سابقه بیشتر از مدیران با سابقه است؟

سؤال ۳- آیا استرس شغلی در مدیران با تحصیلات غیر مرتبط با مدیریت بیشتر از استرس شغلی مدیران با تحصیلات مرتبط با مدیریت است؟

سؤال ۴- آیا استرس شغلی مدیران زن بیشتر از مدیران مرد است؟

سؤال ۵- آیا از دیدگاه معلمان کارایی مدیران زن بیشتر از مدیران مرد است؟

سؤال ۶- آیا از دیدگاه معلمان کارایی مدیران با سابقه بیشتر از مدیران کم سابقه است؟

سؤال ۷- آیا از دیدگاه معلمان کارایی مدیران با تحصیلات بالا بیشتر از مدیران با تحصیلات پایین است؟

- سؤال ۸- آیا از دیدگاه معلمان کارایی مدیران با تحصیلات مرتبط با مدیریت بیشتر از کارایی مدیران با تحصیلات غیر مرتبط با مدیریت است؟
- سؤال ۹- استرس شغلی در مدیران کدام مقطع تحصیلی بیشتر است؟
- سؤال ۱۰- از دیدگاه معلمان کارایی مدیران کدام مقطع تحصیلی بیشتر است؟

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

در این پژوهش استرس شغلی متغیر مستقل و کارایی متغیر وابسته است. در ادامه به تعاریف مفهومی و عملیاتی هریک از این متغیرها می پردازیم.

تعریف مفهومی استرس شغلی: کنش متقابل بین شرایط کار و ویژگی های فردی به گونه ای که خواسته های محیط کار بیش از آن است، که فرد بتواند از پس آنها برآید (راس و آلتمایر^۱، ۱۹۹۴ به نقل از خواجه پور ۱۳۸۵).

تعریف عملیاتی استرس شغلی: نمره ای که آزمودنی از پرسشنامه ی ۳۵ سؤالی سنجش استرس شغلی مدیران مدارس جمشید نژاد (۱۳۸۳) بدست می آورد .

تعریف مفهومی کارایی: توانایی استفاده از حداقل منابع در جریان نیل به اهداف سازمان (استونر^۲، ۱۹۹۵، به نقل از نجف بیگی، ۱۳۸۵)

تعریف عملیاتی کارایی: نمره ای که آزمودنی از پرسشنامه ی ۶۱ سؤالی مهارتهای حرفه ای مدیران MPSS^۳ قائمی (۱۳۸۴) بدست می آورد .

تعریف عملیاتی سابقه ی مدیریت^۴: در این پژوهش منظور از سابقه ی مدیریت تعداد سالهایی که یک مدیر در پست مدیریت مدرسه در یکی از مقاطع تحصیلی شاغل بوده، که بالاتر از پنج سال سابقه بعنوان مدیر با سابقه و پنج سال و کمتر از آن بعنوان مدیر کم سابقه لحاظ گردیده است.

تعریف عملیاتی میزان تحصیلات: در این پژوهش منظور از تحصیلات داشتن مدرک دانشگاهی در یکی از مقاطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا می باشد که مدیران با مدرک کاردانی و کارشناسی به عنوان تحصیلات پائین و مدیران با مدرک کارشناسی ارشد و دکترا به عنوان

-
- 1- Russel and Altmaier
 - 2- Stoner
 - 3- Manager Professional Skills Scal (Mpps)
 - 4- Manager

مدیران با تحصیلات بالا لحاظ گردیده است.

تعریف عملیاتی تحصیلات مرتبط: در این پژوهش منظور از تحصیلات مرتبط داشتن مدرک دانشگاهی در رشته مدیریت آموزشی می باشد که مدیران با مدرک دانشگاهی مدیریت آموزشی به عنوان تحصیلات مرتبط و مدیران با مدرک دانشگاهی در سایر رشته ها به عنوان با تحصیلات غیر مرتبط لحاظ گردیده است.